

Rozdział I. Postępowanie cywilne – podstawowe pojęcia

§ 1. Pojęcie postępowania cywilnego

Kazus 1.

Stan faktyczny

30.11.2017 r. Skarb Państwa – Starosta Powiatu X wypowiedział Janowi Niezgodce 1.1.2018 r. dotychczasową wysokość opłaty rocznej z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej położonej w X i jednocześnie zaoferował od 1.1.2018 r. nową opłatę, będącą dwukrotnością dotychczasowej opłaty rocznej. Zachowując ustawowy miesięczny termin, Jan Niezgodka złożył 21.12.2017 r. do właściwego Samorządowego Kolegium Odwoławczego w X wniosek o ustalenie, że powyższe wypowiedzenie jest niezasadne, a nowa zaproponowana wysokość opłat została sztucznie zawyżona. 15.9.2018 r. SKO w X wydało w sprawie orzeczenie oddalające wniosek użytkownika, którego odpis Jan Niezgodka otrzymał 19.9.2018 r. 24.9.2018 r., zachowując ustawowy 14-dniowy termin, Jan Niezgodka wniósł sprzeciw od tego orzeczenia. Wskutek wniesienia sprzeciwu, zgodnie z art. 80 GospNierU orzeczenie SKO straciło moc, a sprawa została przekazana do rozpoznania właściwemu Sądowi, przy czym wniosek Jana Niezgodki z 21.12.2017 r. zastąpił pozw.

Po otrzymaniu wezwania do uzupełnienia braków w zakresie opłaty od pozwu i jej prawidłowym uiszczeniu, Jan Niezgodka nie otrzymał z Sądu żadnej informacji co do wyznaczenia terminu rozprawy. Wobec powyższego 30.11.2018 r. postanowił złożyć skargę na przewlekłość postępowania cywilnego, podnosząc, że postępowanie cywilne zostało wszczęte 21.12.2017 r. i do momentu wniesienia skargi, sprawa nie została w żadnym stopniu rozpoznana przez sąd.

Problemy

1. *Jaka jest definicja postępowania cywilnego?*
2. *W którym momencie następuje wszczęcie postępowania cywilnego?*

3. *Czy Jan Niezgódka prawidłowo wyznaczył ramy czasowe postępowania cywilnego we wniesionej przez niego skardze na przewlekłość postępowania?*

Odpowiedzi

Ad 1.

Postępowanie cywilne powinno być definiowane jako prawnie zorganizowany ciąg działań sądu lub innych kompetentnych organów przy udziale zainteresowanych podmiotów, które to działania są podejmowane w celu udzielenia ochrony prawnej oraz urzeczywistnienia konkretnej normy prawnej poprzez rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 KPC.

Ad 2.

Postępowanie cywilne w procesie zostaje wszczęte, co do zasady, z momentem wniesienia pozwu.

Ad 3.

Jan Niezgódka nie wyznaczył prawidłowo ram czasowych postępowania cywilnego. Skarżący przyjął bowiem mylnie, że postępowanie cywilne zostało wszczęte z momentem złożenia przez niego wniosku do SKO. Należy wskazać, że powyższy stan faktyczny jest wyjątkiem od reguły ogólnej, że postępowanie cywilne zostaje wszczęte z momentem wniesienia pozwu. W omawianej sprawie nie ma bowiem oddzielnej czynności polegającej na wniesieniu odrębnego samodzielnego pisma procesowego w postaci pozwu. W tego typu sytuacjach pozew zastępowany jest przez wniosek o ustalenie, że aktualizacja opłaty rocznej jest nieuzasadniona albo jest uzasadniona w innej wysokości zgodnie z art. 80 ust. 2 GospNierU, pod warunkiem że od orzeczenia SKO w sprawie tego wniosku, uprawniony podmiot złożył sprzeciw.

Etap postępowania cywilnego rozpoczyna się więc w istocie dopiero po złożeniu sprzeciwu od orzeczenia SKO, ponieważ wniesienie sprzeciwu jest równoznaczne z żądaniem przekazania sprawy do sądu powszechnego właściwego ze względu na miejsce położenia nieruchomości.

§ 2. Źródła prawa procesowego cywilnego

Kazus 1.

Stan faktyczny

Powód Paweł Trzembosz prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą „HEX” postanowił pozwać swojego byłego kontrahenta, „PaperX” Sp. z o.o. z siedzibą w Ząbkowicach Śląskich z powodu braku zapłaty za doręczony towar. Pozew o zapłatę faktury w wysokości 5000 zł wniósł do SR w Ząbkowicach Śląskich I Wydziału Cywilnego 10.4.2020 r. W uzasadnieniu pozwu, powód podniósł, że właściwym miejscowo i funkcjonalnie jest SR w Ząbkowicach Śląskich I Wydział Cywilny z tego powodu, iż pozwany zaprzestał prowadzenia działalności gospodarczej, co powoduje, że sprawa powinna zostać rozpatrzona przez wydział cywilny na zasadach ogólnych.

Problemy

1. Czy powód miał rację, twierdząc, iż wnoszona do sądu sprawa nie jest sprawą gospodarczą?
2. Jaki wydział jest właściwy do rozpoznawania tego typu spraw?

Odpowiedzi

Ad 1.

Powód nie miał racji. Rezygnacja przez ustawodawcę z postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych w drodze nowelizacji z 16.9.2011 r. nie oznacza, że sprawy między przedsiębiorcami przestały nosić miano spraw gospodarczych. Ponadto na mocy nowelizacji KPC dokonanej ustawą z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz.1469), poczynając od 7.11.2019 r. przywrócone zostało postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych.

Sprawa będąca przedmiotem sporu wyczerpuje znamiona sprawy gospodarczej z art. 458² § 1 pkt 1 KPC, albowiem jest to sprawa ze stosunków cywilnych pomiędzy przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. Ponadto sprawa nie przestaje być sprawą, która podlegać będzie rozpoznaniu w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych, jeśli spełnia powyższe kryterium, choćby którakolwiek ze stron zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej (art. 458² § 1 pkt 2 KPC). W związku z tym postępowanie zapoczątkowane wniesieniem pozwu przez Pawła Trzembosza, powinno toczyć się przed sądem gospodarczym (wydziałem gospodarczym).

Ad 2.

Zgodnie z art. 10a ustawy z 27.7.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 2072) właściwym wydziałem do rozpoznania spraw gospodarczych jest wydział gospodarczy sądu powszechnego. W przywołanym stanie faktycznym zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 7.10.2014 r. w sprawie przekazania niektórym sądom okręgowym i sądom rejonowym rozpoznawania spraw gospodarczych z obszarów właściwości innych sądów okręgowych i rejonowych (Dz.U. z 2014 r. poz. 1397 ze zm.) właściwym wydziałem będzie wydział gospodarczy SR w Dzierżonowie (§ 2 pkt 36 tego rozporządzenia).

§ 3. Prawo procesowe cywilne a prawo cywilne materialne

Kazus 1.

Stan faktyczny

Adam Zdrojewski zakupił w sklepie internetowym obuwie męskie. Po otrzymaniu przesyłki stwierdził, że nie jest zadowolony z towaru, dlatego też postanowił odstąpić od umowy i zwrócić obuwie w ustawowym terminie. Paczka nadana przez konsumenta została dostarczona do przedsiębiorcy 15.1.2020 r. W związku z brakiem otrzymania zwrotu środków, Adam po bezskutecznym przedsądowym wezwaniu przedsiębiorcy do zwrotu środków postanowił dochodzić swojego roszczenia na drodze sądowej. 16.3.2020 r. wniósł pozew do sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce siedziby pozwanego. Zgodnie z art. 126 § 2 pkt 1 KPC oznaczył miejsce siedziby pozwanego

przez wskazanie miejscowości siedziby, nie podał jednak adresu strony. Przewodniczący, zgodnie z art. 130 § 1 KPC wezwał powoda do uzupełnienia braków pisma procesowego przez wskazanie adresu pozwanego w terminie tygodniowym.

Operator pocztowy nie zastał powoda w miejscu jego zamieszkania 30.3.2020 r., zostawił więc tzw. awizo. Adam odebrał przesyłkę w swojej placówce pocztowej w sobotę, 4.4.2020 r., a następnie 13.4.2020 r. wniósł do sądu uzupełniony w zakresie adresu pozwanego pozew.

Mimo uzupełnienia braków formalnych Adam otrzymał zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pozwu z powodu dokonania uzupełnień pisma procesowego po bezskutecznym upływie terminu.

Problemy

1. *Jak liczone są terminy w KPC?*
2. *Czy działania podjęte przez sąd były prawidłowe?*

Odpowiedzi

Ad 1.

Zgodnie z art. 165 KPC terminy oblicza się według przepisów prawa cywilnego. Reguły zawarte w KC dotyczące sposobu obliczania terminów obowiązują przy wszystkich rodzajach terminów w postępowaniu cywilnym, tj. terminów ustawowych, sądowych i umownych.

W przypadku gdy koniec terminu do wykonania czynności przypada na dzień uznany ustawowo za wolny od pracy lub na sobotę, termin upływa następnego dnia, który nie jest dniem wolnym od pracy, ani sobotą.

Ad 2.

Działania sądu były nieprawidłowe. Zgodnie z regulacją KC dotyczącą terminów, jeżeli koniec terminu przypada na sobotę, termin upływać będzie następnego dnia, który nie jest dniem wolnym od pracy, czyli w poniedziałek. W omawianym stanie faktycznym koniec terminu tygodniowego przypadał na sobotę, 6 marca, dlatego też uznać należało, zgodnie z art. 115 KC, że upływ terminu na uzupełnienie braków pisma procesowego nastąpi dopiero w następnym dniu niebędącym dniem wolnym od pracy, czyli w poniedziałek 13.4.2020 r.

Wobec powyższego, należy stwierdzić, że powód uzupełnił braki formalne pozwu w terminie.

§ 4. Stosunek postępowania cywilnego do innych postępowań

Kazus 1.

Stan faktyczny

20.12.2018 r. powódka Anna Kowalska wniosła przeciwko Janowi Wiśniewskiemu pozew do SO w Świdnicy o zasądzenie kwoty 20 000 zł tytułem odszkodowania. Roszczenie swe powódka wywodziła z faktu śmierci swojego męża, Kazimierza Kowalskiego.

Powódka podała, że śmierć nastąpiła w 2.1.2018 r. w wyniku wypadku drogowego spowodowanego przez Jana Wiśniewskiego. Powódka podniosła, że Jan Wiśniewski został skazany za spowodowanie tego wypadku wyrokiem karnym.

Sąd Okręgowy w Świdnicy 29.3.2019 r. wydał wyrok, w którym zasądził na rzecz powódki kwotę 20 000 zł, za podstawę rozstrzygnięcia przyjmując wszelkie ustalenia sądu karnego, pomimo powzięcia informacji, iż Jan Wiśniewski skutecznie wniósł apelację w swojej sprawie karnej.

Problemy

1. *Omów instytucję związania sądu cywilnego wyrokiem karnym.*
2. *Czy w powyższym stanie faktycznym, sąd cywilny zobowiązany był do przejęcia ustaleń sądu karnego co do popełnienia przestępstwa?*

Odpowiedzi

Ad 1.

Sąd cywilny związany jest ustaleniami sądu w postępowaniu karnym pod warunkiem aktualizacji poniższych przesłanek:

- postępowanie karne zakończyło się wydaniem wyroku skazującego,
- wyrok ten stał się prawomocny,
- ustalenia dotyczą okoliczności popełnienia przestępstwa, tj. ustalenia co do popełnienia przez oskarżonego czynu, który wypełnia dyspozycję normy karnej i został mu przypisany jako przestępstwo; poza zakresem związania pozostają pozostałe ustalenia sądu w postępowaniu karnym, np. dotyczące przyczynienia się osoby trzeciej.

Powyższe przesłanki muszą wystąpić w sposób kumulatywny.

Ad 2.

W powyższym stanie faktycznym sąd cywilny nie był zobowiązany do przyjęcia ustaleń co do okoliczności popełnienia przestępstwa, gdyż wyrok sądu karnego w omawianej sprawie nie był wyrokiem prawomocnym.

§ 5. Pojęcie i kryteria wyodrębnienia sprawy cywilnej

Kazus 1.

Stan faktyczny

Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa X zawarła umowę o dofinansowanie realizacji projektu z Beneficjentem – AMIS Sp. z o.o. Tego samego dnia Beneficjent złożył w siedzibie Instytucji Zarządzającej prawidłowo wystawione zabezpieczenie w formie weksla *in blanco* opatrzonego klauzulą „na zlecenie” wraz z należycie wypełnioną deklaracją wekslową.

W trakcie realizacji projektu Instytucja Zarządzająca stwierdziła, że Beneficjent projektu dopuścił się nieprawidłowości w wydatkowaniu środków europejskich, ponieważ wydatkował je niezgodnie z przeznaczeniem, tj. na cele niezwiązane z realizacją projektu.

Instytucja Zarządzająca wniosła do sądu pozew, dochodząc zapłaty weksla wystawionego w celu zabezpieczenia roszczenia z umowy.

Sąd cywilny odrzucił pozew twierdząc, że organ nie wyczerpał ścieżki administracyjnoprawnej uregulowanej w art. 207 FinPublU. Zdaniem sądu powyższa sprawa nie była sprawą cywilną, a więc zachodziła negatywna przesłanka procesowa w postaci niedopuszczalności drogi sądowej.

Problemy

1. *Co należy rozumieć przez sprawę cywilną?*
2. *Czy rozpatrywana sprawa nie była sprawą cywilną?*
3. *Czy sąd powinien odrzucić pozew?*

Odpowiedzi

Ad 1.

Pojęcie sprawy cywilnej zostało uregulowane w art. 1 KPC. Zgodnie z nim sprawami cywilnymi są sprawy ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych.

Ad 2.

Zgodnie z poglądami judykatury, umowa o dofinansowanie realizacji projektu, stanowiąca bezpośrednią podstawę przekazania dofinansowania z funduszy unijnych jest uznawana za umowę cywilnoprawną. Z powyższych względów stosunek prawny wynikający z tej umowy jest stosunkiem cywilnoprawnym, a sprawy o wykonanie przez beneficjenta obowiązków wynikających z umowy są ze swej istoty sprawami cywilnymi. Niemniej ustawodawca zdecydował się na przekazanie spraw o zwrot dofinansowania – ze swej istoty cywilnych – na drogę postępowania administracyjnego – w drodze regulacji zawartej w art. 207 FinPublU.

Należy jednak podkreślić, że pomimo faktu, iż zobowiązanie wynikające z wystawienia weksla pozostaje w stosunku zależności z zobowiązaniem do zwrotu dofinansowania wynikającego z umowy o dofinansowanie, to jednak wyżej wymienione roszczenia są roszczeniami rozłącznymi, a sprawa o każde z nich jest odmienną sprawą, opartą na innej podstawie faktycznej i prawnej.

Sądy powszechne będą jednakże właściwe do rozpoznawania spraw o zapłatę weksla zabezpieczającego należyte wykonanie umowy o dofinansowanie realizacji projektu, a więc tego typu sprawa będzie sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 KPC.

Ad 3.

Sąd nie powinien odrzucić pozwu, ponieważ powyższa sprawa jest sprawą cywilną, w której zaktualizowała się pozytywna przesłanka procesowa w postaci dopuszczalności drogi sądowej, albowiem sądy powszechne są właściwe do rozpoznawania spraw o zapłatę weksla zabezpieczającego należyte wykonanie umowy o dofinansowanie realizacji projektu.

§ 6. Pojęcie drogi sądowej

Kazus 1.

Stan faktyczny

Tomasz Sobota, funkcjonariusz Służby Więziennej został zwolniony ze służby z powodu nieobecności spowodowanej chorobą. W decyzji podniesiono, że choroba funkcjonariusza trwała nieprzerwanie przez okres 12 miesięcy, co stanowiło wystarczającą przesłankę do zwolnienia go ze służby na podstawie art. 218 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 96 ust. 2 pkt 6 ustawy z 9.4.2010 r. o Służbie Więziennej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 848 ze zm.). Jednocześnie pouczonego Tomasza Sobotę o możliwości złożenia w terminie 14 dni odwołania do wyższego przełożonego.

Funkcjonariusz stwierdził, że w decyzji ustalono błędnie stan faktyczny. Według niego jego nieobecność w pracy trwała 12 miesięcy, jednak nie był to okres nieprzerwany. Po pierwszych 6 miesiącach nieobecności wrócił on bowiem do wykonywania służby na okres 3 tygodni.

W związku z powyższym, Tomasz Sobota postanowił wnieść pozew do właściwego sądu pracy, żądając przywrócenia do służby. Powód podniósł, że zwolnienie ze służby odbyło się z naruszeniem regulacji ustawowych dotyczących zwolnień pracowników.

Problemy

1. *Jak należy rozumieć drogę sądową?*
2. *Czy w powyższym stanie faktycznym istnieje pozytywna przesłanka w postaci dopuszczalności drogi sądowej?*
3. *Jak powinien postąpić sąd?*

Odpowiedzi

Ad 1.

Droga sądowa uznawana jest za kompetencję sądów powszechnych do rozpoznawania spraw cywilnych w rozumieniu art. 1 KPC. Regulacja dotycząca drogi sądowej zawarta jest w art. 2 § 1 KPC, który stanowi, że do rozpoznawania spraw cywilnych powołane są sądy powszechne, o ile sprawy te nie należą do właściwości sądów szczególnych, oraz Sąd Najwyższy.

Definicja drogi sądowej zdeterminowana jest poprzez zakres sprawy cywilnej, a więc regulację art. 1 KPC. W związku z tym uznać należy, że sądy powszechne będą kompetentne do rozpoznawania spraw ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz spraw, do których przepisy KPC stosuje się z mocy ustaw szczególnych.

Ad 2.

W omawianym stanie faktycznym nie aktualizuje się pozytywna przesłanka dopuszczalności drogi sądowej, ponieważ stosunek służby jest uznawany za niepracowniczy stosunek służbowy. W związku z tym nie stanowi sprawy z zakresu prawa pracy, a więc nie będzie sprawą cywilną. Dana sprawa nie będzie także sprawą cywilną w znaczeniu formalnym, ponieważ ustawodawca wprost określa w ustawie o Służbie Więziennej o kompetencji sądów administracyjnych do rozpatrywania tego typu spraw.

Ad 3.

Sąd powinien odrzucić pozew Tomasza Soboty na podstawie art. 199 § 1 pkt 1 KPC.

§ 7. Niedopuszczalność drogi sądowej i jej rodzaje

Kazus 1.

Stan faktyczny

Anna Kowalska wniosła pozew do Sądu Rejonowego Wrocław-Krzyki o odszkodowanie przeciwko liniom lotniczym BlueSkies S.A. Powódka podniosła, że dochodzone przez nią odszkodowanie w wysokości 400 euro (podstawa: art. 7 rozporządzenia Nr 261/2004) jest konsekwencją znacznego opóźnienia jej lotu z Lizbony do Wrocławia (dystans ok. 2800 km). Zdaniem powódki lot opóźniony był o 9 godz. z przyczyn leżących po stronie linii lotniczych.

Sąd odrzucił pozew Anny Kowalskiej z powodu stwierdzenia, że wniesiona przez nią sprawa nie należy do drogi sądowej. Zauważył również, że kompetencje do rozstrzygania tego typu spraw ma Prezes Urzędu Lotnictwa Cywilnego, który dokonuje rozstrzygnięć w drodze decyzji administracyjnych.

Problemy

1. *Kiedy ma miejsce niedopuszczalność drogi sądowej?*
2. *Jakie wyróżniamy rodzaje niedopuszczalności drogi sądowej?*
3. *Czy w powyższym stanie zachodziła niedopuszczalność drogi sądowej?*

Odpowiedzi

Ad 1.

Niedopuszczalność drogi sądowej, to brak kompetencji sądu powszechnego do rozpoznania sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 KPC. Droga sądowi stanowi przesłankę procesową, którą sąd bierze pod uwagę w każdym stanie sprawy z urzędu. Niedopuszczalność drogi sądowej ma miejsce przypadku kiedy sprawa nie jest sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 KPC.

Ad 2.

Można wyróżnić niedopuszczalność drogi sądowej pierwotną oraz następczą. Pierwotna oznaczać będzie, że droga sądowa jest niedopuszczalna już w momencie wszczęcia postępowania, natomiast następcza zaktualizuje się wtedy, gdy w trakcie postępowania odpadnie pozytywna przesłanka dopuszczalności drogi sądowej.

Można wyróżnić także niedopuszczalność drogi sądowej bezwzględną oraz względną. Niedopuszczalność bezwzględna powstaje wtedy, gdy sprawa nie jest sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 KPC lub spełnia przesłanki bycia sprawą cywilną, jednak z mocy przepisów szczególnych sądy powszechne nie posiadają kompetencji do jej rozstrzygnięcia.

Względna niedopuszczalność może natomiast przybrać wariant:

- czasowy, gdzie sprawa cywilna będzie mogła być rozpoznana przez sąd powszechny, ale dopiero po wyczerpaniu możliwości podejmowania działań przed innym uprawnionym organem, celem załatwienia sprawy;

- tzw. przemienność drogi sądowej, gdzie podmiot ma możliwość dochodzenia ochrony swoich praw, zarówno przed sądem powszechnym, jak i przed innym organem.

Ad 3.

W powyższym stanie faktycznym istnieje tzw. przemienność drogi sądowej. Sprawy, w których pasażer domaga się od przewoźnika lotniczego odszkodowania za opóźniony lot na podstawie art. 7 rozporządzenia Nr 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.2.2004 r. ustanawiającego wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, uchylającego rozporządzenie (EWG) Nr 295/91 (Dz.Urz. L z 17.2.2004 r., s. 1) mogą być rozstrzygane zarówno przez sądy powszechne, jak i przez Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego.

§ 8. Rodzaje sądowego postępowania cywilnego

Kazus 1.

Stan faktyczny

Wobec Macieja Jankowskiego toczyło się postępowanie egzekucyjne. 15.3.2019 r. dłużnik wniósł do komornika pismo z tytułowane obroną opozycyjną, w którym zażądał pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w postaci prawomocnego nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym.

W uzasadnieniu pisma wskazał, że przed wszczęciem egzekucji cała zasądzona należność została spleciona do rąk wierzyciela. W odpowiedzi na pismo, komornik stwierdził, że dłużnik nie może powoływać się na kwestie materialnoprawne przed organem egzekucyjnym, ponieważ organ ten nie jest władny do badania zasadności tytułu wykonawczego. Wskazał także, że kompetencję do rozstrzygnięcia powództw przeciwegzekucyjnych posiadają sądy powszechne.

Problemy

1. *Jakie wyróżniamy rodzaje postępowania cywilnego?*
2. *Jaki rodzaj postępowania cywilnego został wskazany w powyższym stanie faktycznym?*

Odpowiedzi

Ad 1.

Można wyróżnić następujące rodzaje postępowania cywilnego: 1) postępowanie rozpoznawcze, związane z udzieleniem ochrony prawnej danemu podmiotowi poprzez rozpoznanie sprawy i wydanie rozstrzygnięcia; 2) postępowanie wykonawcze, gdzie dochodzi do przymusowego wyegzekwowania praw stwierdzonych w wyniku przeprowadzonego postępowania rozpoznawczego oraz 3) postępowania pomocnicze, gdzie rozpoznawane są kwestie incydentalne lub uboczne, dzielone na postępowania pomocnicze samoistne oraz niesamoistne.

Ad 2.

W powyższym stanie faktycznym został wskazany etap postępowania egzekucyjnego, tj. postępowania wykonawczego. Zgodnie z art. 804 § 1 KPC – organ egzekucyjny nie jest uprawniony do badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym, a formą ochrony merytorycznej, z jakiej może skorzystać dłużnik jest wytoczenie powództwa przeciwegzekucyjnego przed sądem powszechnym.

§ 9. Przedmiot ochrony w postępowaniu cywilnym (przedmiot procesu cywilnego)

Kazus 1.

Stan faktyczny

Jan Kowalski prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą „KubeX” pozwał swojego kontrahenta „AleCzaj” Sp. z o.o., żądając zapłaty 1000 zł z tytułu braku płatności za dostarczony towar. Z treści faktury za wykonaną usługę na rzecz spółki wynikało, że Janowi Kowalskiemu przysługiwało roszczenie o zapłatę 5000 zł, nie zaś 1000 zł.

Powód podniósł w uzasadnieniu pozwu, że skorzystał z możliwości częściowego dochodzenia roszczenia, polegającego na jego rozdrobnieniu, do czego miał prawo zgodnie z zasadą dyspozycyjności materialnej.

Problemy

1. *Co stanowi przedmiot ochrony prawnej w procesie?*
2. *Czym jest instytucja rozdrobnienia roszczeń?*
3. *Czy tzw. rozdrobnieniu podlega przedmiot ochrony procesu?*

Odpowiedzi

Ad 1.

Przedmiotem ochrony prawnej w procesie, jest zgodnie z przeważającym poglądem doktryny, tzw. roszczenie procesowe. Roszczeniem tym jest twierdzenie powoda o istnieniu bądź nieistnieniu określonej normy indywidualno-konkretnej, przedstawione sądowi, celem wiążącego ustalenia jej istnienia lub nieistnienia. Roszczenie takie istnieje subiektywnie w ocenie powoda, a dopiero sąd, po rozpoznaniu sprawy, rozstrzyga o jego istnieniu bądź nieistnieniu.

Ad 2.

Instytucja rozdrobnienia roszczeń obejmuje przypadki, w których powód, działając zgodnie z zasadą dyspozycyjności materialnej, zgłasza roszczenie procesowe obejmujące jedynie część roszczenia materialnoprawnego. Działając w taki sposób, powód nie traci uprawnienia do dochodzenia pozostałej części roszczenia materialnoprawnego w przyszłości.

Ad 3.

Roszczenie procesowe nie jest uznawane za takie, które może ulec rozdrobnieniu. Roszczenie procesowe może objąć natomiast tzw. rozdrobnione roszczenie polegające na tym, że powód będzie dochodził jedynie części należnego mu świadczenia. „W świetle prawa materialnego, jedno roszczenie odpowiada jednemu rodzajowi powinne go zachowania dłużnika wobec wierzyciela w ramach stosunku prawnego łączącego te osoby, charakteryzowanego przez zespół właściwych mu okoliczności faktycznych i przepisy prawa, które decydują o treści ich wzajemnych uprawnień i obowiązków. Warunki kumulowania roszczeń w pozwie i w procesie określa art. 191 KPC. Co do zasady, prawo procesowe zezwala też powodowi na rozdrobnienie roszczenia materialnego, a zatem na uczynienie przedmiotem roszczenia procesowego tylko jakiejś części świadczenia należnego mu od pozwanego na podstawie łączącego te osoby stosunku prawnego. Jeśli powód zdecyduje się na takie rozdrobnienie roszczenia i dochodzenie od pozwanego tylko jakiejś części świadczenia, które – według jego własnych twierdzeń – należy się mu na tle stosunku prawnego łączącego go z pozwanym, to tę część roszczenia materialnoprawnego uczyni on przedmiotem roszczenia procesowego, do którego zastosowanie będą miały przepisy obowiązujące w procesie” (wyr. SN z 25.4.2014 r., II CSK 417/13, Legalis).

§ 10. Żądanie zawarte w powództwie a przedmiot ochrony prawnej

Kazus 1.

Stan faktyczny

Jan i Maria Nowakowie z powodu problemów zdrowotnych Jana nie mogli mieć dzieci. Po rozmowach z wieloma specjalistami, małżeństwo zdecydowało się na procedurę medycznie wspomaganą prokreacji. Po 3 miesiącach od urodzenia się Jacka, syna Jana i Marii, Jan wniósł powództwo o zaprzeczenie ojcostwa, twierdząc, że wyraził zgodę tylko na pierwszy zabieg, który okazał się nieudany. Nie zgadzał się natomiast na powtórzenie procedury medycznie wspomaganą prokreacji.

Problemy

1. *Jakie rodzaje żądań możemy formułować w powództwie?*
2. *W którym rodzaju żądania należy wykazać interes prawny?*
3. *Jaki rodzaj żądania został sformułowany przez Jana Nowaka?*

Odpowiedzi

Ad 1.

Ze względu na rodzaj dochodzonej ochrony prawnej można wyróżnić następujące rodzaje żądań:

- żądanie o spełnienie świadczenia,
- żądanie ustalenia istnienia, bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa,
- żądanie ukształtowania stosunku prawnego lub prawa.

Ad 2.

Interes prawny musi zostać obligatoryjnie wykazany w przypadku żądania ustalenia istnienia, bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, a więc w przypadku wytoczenia powództwa na podstawie art. 189 KPC.

Ad 3.

Jan Nowak, żądając zaprzeczenia ojcostwa, dochodził w istocie ukształtowania stosunku prawnego, a nie korzystał z powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego.

§ 11. Klauzula generalna nadużycia prawa procesowego

Kazus 1.

Stan faktyczny

Wyrokiem z 6.9.2018 r. SO w Warszawie pozbawił wykonalności w części – tj. co do kwoty 50 000 zł – nakaz zapłaty wydany przez SO w Warszawie 3.1.2018 r., zaopatrzony w klauzulę wykonalności postanowieniem SA w Warszawie z 14.4.2018 r. Jednocześnie SO umorzył postępowanie w części – tj. w zakresie żądania pozbawienia wykonalności co do kwoty 10 000 zł powyżej opisanego nakazu zapłaty. W pkt III wyroku powództwo zostało oddalone w pozostałym zakresie, a w pkt IV koszty postępowania wzajemnie pomiędzy stronami zniesione.

Powód wniósł apelację od wskazanego wyroku z 6.9.2018 r. odnośnie do pkt III i IV, domagając się zmiany zaskarżonego wyroku w tym zakresie, tj.: 1) orzeczenia o pozbawieniu tytułu wykonawczego – nakazu zapłaty SO w pozostałym zakresie nieobjętym pkt I i II wyroku; 2) zasądzenia na jego rzecz kosztów procesu.

Kilka dni później powód cofnął apelację odnośnie do pkt III zaskarżonego wyroku. Podtrzymał natomiast apelację odnośnie do pkt IV, tj. rozstrzygnięcia co do kosztów, wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku we wskazanej części.

Strona pozwana w odpowiedzi na apelację podnosiła, że powód wniósł apelację tylko i wyłącznie z tego powodu, że spóźnił się z terminem złożenia środka zaskarżenia właściwego dla kwestionowania rozstrzygnięcia co do samych kosztów postępowania, tj. zażalenia. W istocie więc, zdaniem pozwanego, doszło do nadużycia praw procesowych, ponieważ powód składając apelację, sztucznie podniósł w niej zarzuty co do istoty sprawy, które następnie cofnął.

Problemy

1. *Czym jest klauzula nadużycia praw procesowych?*
2. *Jakie sankcje procesowe sąd może orzec wobec strony nadużywającej praw procesowych?*
3. *Czy w powyższym stanie faktycznym mogło dojść do nadużycia praw procesowych przez powoda?*

Odpowiedzi

Ad 1.

Klauzula generalna nadużycia procesowego, stosownie do art. 4¹ KPC polega na tym, że „z uprawnienia przewidzianego w przepisach postępowania stronom i uczestnikom postępowania nie wolno czynić użytku niezgodnego z celem, dla którego je ustanowiono (nadużycie prawa procesowego)”.

W konkretnej sprawie sąd musi ocenić czy działania strony, mimo że nie wykraczają poza ramy prawnie dozwolone, nie są ukierunkowane na ziszczenie się celów danej instytucji i nie służą rzeczywistej ochronie prawnoprosesowej. Zgodnie z art. 226² § 1 KPC ilekroć zachowanie strony w świetle okoliczności sprawy wskazuje na nadużycie przez nią prawa procesowego, sąd poucza ją o możliwości zastosowania wobec niej środków, o których mowa w § 2.

Ad 2.

W myśl art. 226² § 2 KPC – w przypadku gdy sąd stwierdzi nadużycie przez stronę prawa procesowego, może w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie:

- 1) stronę nadużywającą skazać na grzywnę;
- 2) niezależnie od wyniku sprawy, odpowiednio do spowodowanej nadużyciem zwłoki w jej rozpoznaniu, włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu kosztów w części wyższej, niż nakazywałby to wynik sprawy, a nawet zwrotu kosztów w całości;
- 3) na wniosek strony przeciwnej:
 - a. przyznać od strony nadużywającej koszty procesu podwyższone odpowiednio do spowodowanego nadużyciem zwiększenia nakładu pracy strony przeciwnej na prowadzenie sprawy, nie więcej jednak niż dwukrotnie,
 - b. podwyższyć stopę odsetek zasądzonych od strony, której nadużycie spowodowało zwłokę w rozpoznaniu sprawy, za czas odpowiadający tej zwłoce. Stopa może zostać podwyższona nie więcej niż dwukrotnie.

Ad 3.

Jeżeli sąd doszedłby do przekonania, że w istocie powód wniósł apelację bez zamiaru podnoszenia w niej zarzutów co do istoty sprawy, a jedynie po to, aby zaskarżyć część dotyczącą kosztów postępowania z tego powodu, iż minął mu termin na złożenie zażalenia w tym zakresie, to w istocie będzie można mówić o nadużyciu praw procesowych przez powoda. Jego działania bowiem nie prowadziły do urzeczywistnienia się celów instytucji apelacji *in abstracto*, tj. do ponownego merytorycznego badania, czy zaskarżone w apelacji orzeczenie jest prawidłowe.

Pytania testowe

Definicja postępowania cywilnego:

- a) wynika z art. 1 KPC,
- b) została określona w ustawie o ustroju sądów powszechnych,
- c) została stworzona przez doktrynę,
- d) żadna z odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Odp. C

Postępowanie cywilne ukierunkowane jest na rozpoznanie i rozstrzygnięcie:

- a) każdej sprawy, chociażby nie była sprawą cywilną z zakresu prawa cywilnego,
- b) sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 KPC,
- c) sprawy cywilnej, za wyjątkiem tych, które rozpatrywane są w trybie postępowania nieprocesowego,
- d) spraw cywilnych, ale tylko i wyłącznie przez sądy powszechne.

Odp. B, art. 1 KPC

Do rozpoznania i rozstrzygnięcia spraw cywilnych w ramach postępowania cywilnego kompetentne są:

- a) tylko i wyłącznie sądy powszechne,
- b) tylko i wyłącznie właściwe organy administracji publicznej,
- c) mediatorzy,
- d) sądy powszechne oraz inne kompetentne organy.

Odp. D, art. 2 KPC, art. 1157 KPC

Źródłem prawa procesowego nie jest:

- a) prawo unijne,
- b) ustawa z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych,
- c) uchwała SN,
- d) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.6.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych.

Odp. C, art. 390 § 2 KPC

Zagadnienia dotyczące sądu arbitrażowego:

- a) nie są przedmiotem regulacji KPC,
- b) zostały szczegółowo uregulowane w odrębnym akcie prawnym,
- c) zostały uregulowane w Części piątej KPC. Sąd polubowny (arbitrażowy),
- d) są wytworem tylko i wyłącznie doktryny.

Odp. C, art. 1154 i n. KPC

Uchwały SN, którym nadano moc zasady prawnej:

- a) wiążą wszystkie sądy powszechne,
- b) nie wiążą w żadnym wypadku sądów powszechnych,
- c) co do zasady, nie wiążą sądów powszechnych, chyba że uchwała ta została wydana wskutek skierowania pytania prawnego – wówczas sąd jest związany w ramach konkretnej sprawy,
- d) wiążą sądy powszechne, jeżeli uchwała została wydana w pełnym składzie SN.

Odp. C, art. 390 § 2 KPC

Relacje między postępowaniem cywilnym a prawem cywilnym materialnym można określić jako:

- a) stosunek nadrzędności prawa cywilnego materialnego i podrzędności postępowania cywilnego,

- b) stosunek nadrzędności postępowania cywilnego i podrzędności prawa cywilnego materialnego,
- c) stosunek ścisłej zależności pozbawiony relacji nadrzędności i podrzędności,
- d) stosunek wzajemnego wynikania.

Odp. C

Czynności procesowe:

- a) wywołują tylko i wyłącznie skutki procesowe,
- b) zawsze wywołują, oprócz skutków procesowych, także skutki materialnoprawne,
- c) mogą wywoływać także skutki materialnoprawne,
- d) żadna z odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Odp. C

Miejsce zamieszkania rozumiane jest na potrzeby postępowania cywilnego:

- a) tak samo jak w KC,
- b) zgodnie z odpowiednimi regulacjami KPC,
- c) zagadnienie to jest przedmiotem sporu w doktrynie,
- d) żadna z odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Odp. A, art. 27 § 2 KPC

Sąd w postępowaniu cywilnym:

- a) jest związany ustaleniami wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa,
- b) jest związany ustaleniami wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa;
- c) jest związany ustaleniami prawomocnego wyroku co do winy,
- d) nie jest związany ustaleniami prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa.

Odp. A, art. 11 KPC

Sąd w postępowaniu cywilnym:

- a) jest związany ustaleniami prawomocnego wyroku skazującego co do winy,
- b) jest związany ustaleniami prawomocnego wyroku skazującego w sprawach wykroczeń,
- c) jest związany ustaleniami sądu I instancji co do popełnienia przestępstwa nawet w przypadku, jeżeli wyrok ten nie jest prawomocny,
- d) żadna z odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Odp. D, art. 11 KPC

Sąd w postępowaniu cywilnym:

- a) jest związany ustaleniami organu administracji publicznej zawartymi w decyzji administracyjnej,
- b) nie jest związany prawidłowo wydaną decyzją administracyjną,
- c) jest związany powstałym w wyniku decyzji administracyjnej stosunkiem prawnym,
- d) może podważać powstały w wyniku wydania decyzji administracyjnej stosunek prawny.

Odp. C, art. 177 § 1 pkt 3 KPC